

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1750

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369547365

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369547365> | LOG_0227

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAPUT DUODECIMUM.

Virgæ sanguineæ. Accarbaar safappo.

Secunda species Accarbarii cinerei sunt *Virgæ sanguineæ*, a præcedenti non multum diversæ quoad substantiam, sed quidem forma, ex multis enim constant flagellis erectis, pedem circiter vel ulnam longis, multis simul collectis instar fasciculi Junco- rum seu scopæ. Quædam vero virgæ simplices sunt, quædam bifidæ vel trifidæ, nullisque lateralibus ramis sibi nexæ. Externe obductæ sunt crusta crassa & rubra, ita ut pro rubro Corallio haberentur, pennam circiter crassæ, ex multis granulis compositæ regulariter & ordine positæ, amuletum referentes aureum, quod *Siri boa* dicitur.

Crusta hæc rubra siccata ipsis adhæret, quæ neque abradenda est, quum fruticulo elegantiam præbet. Interne sunt quasi Junci tenues, ex cinereo Calbahario constantes, glabri, nec friati, cum præcedenti ejusdem substantiæ, sed non digni ut ferventur, quum adeo tenues sunt, nisi inferior trunci pars ultra minimum digitum sit crassa, qui curtus & incurvus est. Hæc planta ampla radícula adglutinata quasi est, seu infixa duris faxis.

Nomen. Latine *Virgæ sanguineæ*, seu *Juncus marinus ruber*, Malaice *Accarbaar safappo*.

Locus. Raro reperitur, quum profunde in mari locatur, nec facile retibus vel hamis attrahi potest.

Ufus ejus nullus est in re Medica, quum fere nullam habeat substantiam internam, sed tanquam aliquid rarum servatur, atque tamdiu pluviis & foli exponendum est, donec falfedo abfit, & rubra ista crusta rite sit siccata.

Tabula Octuagesima tertia

Virgæ exhibet *sanguineas*, quæ convenire videntur cum illa, quæ Coralloides fruticosa, seu planta marina erectior vocatur a *J. Baub.* Tom. 3, pag. 798. estque forte Titanokeratophyton rubrum *Boerbav. Ind. pag. 8.*

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Accarbarium Ericæ forma.

Tertia Accarbarii cinerei species reliquas comprehendit species, cum prioribus substantia convenientes, sed foliis & ramulis diversas, unde & non facile ad unam formam referri possunt.

Prima & optima species caudicem emittit tenuem, gracilem, & sinuosum, ad latera multis obtusis & fractis ramulis distinctum. Superius sese dividit in subtilissimos ramulos ac foliola, filamenta & pilos referentia, hic & illic similibus verrucis concreta, forma fragmentorum Flabelli, quædam vero in irregulares lacinias distincta sunt. Cunctaque simul Ericam referunt subtilem. Altitudinem attingit fere sesqui & duorum pedum, externe obductum tenui ac rubra pellicula, interne pallide cinereum & glabrum est instar alius Accarbarii. Caudex ejus fatis firmus est, sed tenues ramuli seu juli quam fragilissimi sunt, ac facile franguntur, si insectantur, duris inponitur parvisque faxis plana radícula quasi adglutinatum.

Nomen. Latine *Accarbarium Ericæ forma*, licet quædam sint species, quarum folia cum Equiseto comparari possunt. Nullum peculiare obtinuit Malaiense nomen, quin vocaretur *Accarbaar caju alus*.

Locus. In placidis maris sinibus invenitur, sed raro integrum cum hamis adducitur. In re Medica nullum habet usum, quin truncus servari possit, si fatis crassus sit, puto enim, eisdem habere virtutes cum alio Accarbario cinereo communes.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

De bloedroode Roeden.

DE tweede zoorte van graauw Calbahaar zyn de *Virgæ sanguineæ*, van 't voorgaande niet veel verscbillende in substantie, maar wel in fatsoen, want het bestaat uit veele regte gerten, omtrent een voet of een elle lang, veele by malkander staande gelyk een bondeltje Biezen of een bezem. Zommige enkel, zommige in twee of driën verdeelt, en met geen zydetakken aanmalkander vast. Buiten zyn ze bekleedt met een dikke roode korste, zoo dat men 't voor een rood Koraalgewas zoude aanzien, omtrent een schaft dik, gemaakt van veele korrels, die ordentelyk en in rygen staan, verbeeldende een slag van een goude ketting, die men *Siri boa* noemt.

Deze roode korste droogt daar aan vast, en men moet ze ook niet afschrapen, want zy geeft het struikje zyne fragytheid. Binnen zyn maar dunne biezetjes, van graauw Calbahaar, glad, niet gestreep, met het voorige van een substantie, dog niet bewarens waardig, om dat ze zoo dun zyn, ten ware de onderste stam ruim een pink dik zy, aie dan nog kort en krom is. Dit is gevest of geplakt met een breed worteltje op harde steenen.

Naam. In 't Latyn *Virgæ sanguineæ*, of *Juncus marinus ruber*; in 't Maleits *Accarbaar safappo*.

Plaats. Het wert weinig gevonden, om dat het wat diep in Zee valt, en met de bobbers en visboeken niet wel uit te halen is.

Gebruik. Het heeft in de Medicyne geen gebruik, om dat 'er geen substantie in is, maar wert tot rariteiten bewaart, moettende zoo lang in regen en zon leggen, tot dat de ziltigheid afgespoelt, en de roode korste te degen daar aan gedroogt is.

De drie en Tagtigste Plaat

Vertoont de *bloedroode Roeden*, welke schynen overeen te komen met de struikagtige Coralloides, ofte die een opgeregte Zeeplant genaamt wert van *J. Baubinus histor. der Planten*, Tom. 3, pag. 798. en is mogelyk de roode Titanokeratophyton van *Boerbaves Index pag. 8.*

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Het Accarbaar in de gedaante van Heide.

DE derde zoorte van graauw Calbahaar begrypt alle de andere zoorten, die met de voorgaande wel eene substantie hebben, maar verscbillen in bladeren en takjes, zynde niet wel onder een fatsoen te begrypen.

De eerste en beste zoorte schieft met een dun, rank, en bogtig stammetje op, aan de zyde met veele stompe en afgebroken takken. Boven verdeelt het zig in zeer fyne takjes of blaadjes, gelyk draden of haitjes, hier en daar met diergelyke adertjes t'zamen gegroeit, in gedaante van stukken van wafertjes, dog zommige bangen onordentelyk aan lappen. Immers alle verbeelden ze een subtiële Heide. Zyne boogten is omtrent anderhalve en twee voeten, van buiten bedekt met een dun rood velletje, binnen ligtgraauw, en glad gelyk andere Calbahaar. De stam is redelyk styf, maar de fyne takjes of haitjes zyn zeer bros, breekende ligt af, als men ze buigt. Het staat op kleine harde steenen, met een plat worteltje geplakt.

Naam. In 't Latyn *Accarbarium Ericæ forma*, hoewel men 'er ook vindt, wiens bladeren met het Equisetum kunnen vergeleeken werden. In 't Maleits heeft het geen byzonderen naam, of men moest het *Accarbaar caju alus* noemen.

Plaats. Men vindt het in stille Zeeboezems, en wert met de visboeken zelden geheel opgehaalt. In de Medicyne heeft het geen gebruik, of men moest den stam bewaren als by redelyk dik is, want ik oordeele, dat by dezelve kragten met ander graauw Calbahaar heeft.

Altera porro raraque hujus minor species reperitur in Uliasterensibus insulis, quæ arbuscula est, non ultra femi pedem alta, multos gerens tenues firmosque ramulos fere instar *Abietis marinæ*, coloris pallide cinerei, sique modo e mari adducatur, fulget colore Citrino, ac si ex pallido auro esset confecta. Hic vero elegans color sensim perit, ita ut nil nisi cinerei nodosique conspiciantur ramuli, hic & illic parum splendentes.

Ejus substantia dura quidem est & saxosa ad conspectum, sed tamen facile frangitur instar vitri. In profundo crescit mari, e quo adducitur per hamos. In re Medica non adhibetur, unde ambæ hæ species tantummodo servantur pro curiositate, per pluvias enim ablutæ, & ad solem siccatae indurescunt, & elegantes præbent arbusculas.

Quasdam etiam ex Bandæ insulis accepi, quæ in primariis ramis aureum fulgorem per aliquot servabant annos, sed tenues ramuli etiam in iis abrupti erant.

N. B. Hoc Corallium adfines *Accarbarium* est forte Corallium geniculatum, capillaceum, apice ramoso, pallide roseum Boerb. Ind. H. L. Bat. pag. 4. & Frutex marinus, Ericæ facie *Cusii Exotic.* pag. 122. ubi icon.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Flabellum marinum cinereum. *Accarbaar abu abu.*

Quarta species *Accarbarii cinerei* sunt *Flabella cinerea*, a prioribus nigris haud multum forma diversa, sed magis quoad substantiam, distincta in majorem & minorem speciem.

Major species est flabellum satis magnum, quatuor & quinque pedes altum, pauloque latius, inferius pollicem crassum, ac porro in raris primarios distinctum ramos, non rotundos sed parum angulosos, hique iterum in alios minores, ipsorumque interstitia dense pertexta sunt crassis fibris sibi mutuo nexis, & instar flabelli planis, sed planitie sua hic & illic sinus formant, ut & aliquando protuberantes etiam lacinas, quæ plantam dedecorant.

Inferior truncus dense concretus est pallide cinereo, fragili, & arenoso cortice, minimum digitum crasso instar *Accarbarii nigri*, cum alio duro saxoso. Hac in re autem hi utriusque differunt cortices, quod ille *Accarbarii nigri* externe striatus, medicatus, & Corallinus sit, in cinereo autem est inutilis & arenosus. Reliqua hujus flabelli pars obducta est tenui & albicante crusta, quæ in trunco & primariis facile decidit ramis, in tenuioribus vero ramis paulo firmior adhæret, sed tempore separabilis est.

Vera ejus substantia est obscure cinerea, levis, & lignosa, ac facile dissectari potest, interne gerens cor solidum, sine vulvulis notabilibus, sed tenues rami fragiles sunt, nec sine fractura ac vix tractari possunt, sique sibi mutuo adterantur, corneum fundunt odorem, sed debiliorem quam in primis speciebus.

Radix cum inferiore trunci parte & crasso cortice cornu cervi refert, cui nexum est frustum cranii. Inferne enim concavum est, & oris suis inhæret magnis rupibus, quæ ex Coralliorum constant faxis, unde ferro vix separari potest, alioquin supra saxosam radicem amputandum est.

Secundo. Minor species non ultra spithamam alta est, ex multis laciniis seu fragmentis Flabellorum composita, quæ irregularia sunt, ipsorumque interstitia multis transversalibus ramis pertexta sunt. Ipsius substantia est durior, glabrior, & magis saxosa priore, albicans & gilva, facile frangens instar vitri, externe obducta nunc alb cante nunc rubente crusta, quæ ipsi ad crescit. Plana radícula adglutinatum est parvis, duris, & ruffis lapillis, qui simul cum eo extrahuntur.

Nomen.

Nog een andere kleine en rare zoorte vindt men in de Oeliasfers, zynde een klein boompje niet boven een halve voet hoog, met veele dunne en styve takjes, schier als een *Abies marina*, ligt-graauw, en als het eerst uit Zee komt, hier en daar met een Citroen-geele verwe blinkende, als of het van bleek gout gemaakt was. Dog deze schoone couleur vergaat met 'er tyd, zoo dat men niet dan graauwe knotstige takken ziet, hier en daar nog een weinig blinkende.

Zyne substantie is wel hard en steenagtig in't aanzien, breekt egter kort af als glas. Het valt vry diep in Zee, daar het met een visboek uitgebaal: wert; in de Medicynen mede ongebruikelyk, dierhalven beide zoorten alleenlyk tot rariteiten bewaart werden, want door den regen afgespoelt, en in de zon gedroogt, werden ze hard en tot frage boompjes.

Ik heb ze egter uit de Bandase Eilanden gekreegen, dewelke aan de hoofdsteele een goudverwige glants veele jaren bebilden, dog de fyne takjes waren mede kort afgebrooken.

N. B. Dit Accarbaar met het Koraal overeenkomende, is mogelyk het geleedde, hairige, bleekroose Koraal met getakte punten, van Boerb. Ind. H. L. Bat. pag. 4. en een Zee-struik, in de gedaante van Heyde, by *Cusius Exotic.* pag. 122. alwaar een Figuur is.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

De grauwe Zee-wayer.

De vierde zoorte van graauw Calbahaar zyn graauwe Wajers, van de voorgaande zwarte niet veel in gedaante, maar meer in substantie verschillende, verdeelt in groote en kleine zoorte.

De groote zoorte wert een tamelyke en grooten Wajer, vier en vyf voeten hoog, ruim zoo breed, beneden een duim dik, en voorts in weinige hoofdtakken verdeelt, niet rond, maar wat boekig, en dezelve in andere mindere, maar de tusschenplaatsen zyn dicht uitgeweven met dikke draden, alle aan malkander vast, plat als een wajer, dog met de vlakke hier en daar bogtig staande, zomtyts ook met uitsteekende lappen, die het gewas ontciëren.

De onderste stam is dik begroeit met een ligt-graauwe, bryzelige, en zandige schorffe, wel een pink dik, gelyk het zwarte Kalbahaar met een harde steenige. Dog hier in verschillen deze beide korsten, dat die van 't zwart Kalbahaar buiten gestreept, medicinaal, en koraalagtig is, maar die aan 't graauwe is onnut, en zandig. De rest van deze wajer is bekleedt met een dunne witagtige korste, die aan den stam en hoofdtakken ligt afgaat, aan de fyne takken zit ze wat vaster, dog laat zig met 'er tyd af bryzelen.

De rechte substantie is donker-graauw, ligt, en boutagtig, latende haar gemakkelyk doorkappen, hebbende van binnen een dicht bert, zonder merkelyke rollen, maar de fyne takken zyn bros, konnende zonder breeken geen hard handelen verdragen, tegens malkanderen gewreeven, heeft het ook een boornagtigen reuk, dog slapper dan de eerste zoorten.

De wortel met den onderste stam en bunne dikke schorffe gelykt wel een gewey ofte beel herte boorn, daar een stuk van het hoofd of berfsenpanne nog aan zit. Want van onderen is ze bol, met de kanten in de groote klippen vast, dewelke van Kraalsteenen zyn, daarom men ze met yzers ligt uitbreeken kan, anders moet men ze boven de steenige wortel afkappen.

2. De kleine zoorte is niet boven een span hoog, uit veele lappen of stukken van wayers gemaakt, die ongeschikt door malkander staan, en de tusschenplaatzen met veele dwerstakken uitgeweven. Zyne substantie is barder, gladder, en steenagtiger dan de voorgaande, witagtig en vaal, kort afbrekende als glas, van buiten bekleedt zomtyts met een witagtige, zomtyts met een roodagtige schorffe, die daar aan vast groeit. Het zit met een plat worteltje vast geplakt op kleine harde en rosse steenen, die t'zamen daar mede uitgetrokken werden.

Naam.